prunella

zpravodaj
oblastní
ornitologické sekce
při Správě Krkonošského
národního parku
ve Vrchlabí

2-1977

III. ročník

O B S A H

RNDr. Petr Miles
Bilance činnosti ornitologické sekce v roce 1977 a plán práce na příští rok 2

RNDr. Petr Miles
Zemřel Emil Flégl 5

Redakce
Přírodovědné soutěže v kroužcích mladých ochránců přírody 7

Ivan Adam
Zimní výskyt a jarní průtah ptáků v okolí Vrchlabí 8

Jan Grůz
Výsledky sčítání kachen na Labi 14

RNDr. Petr Miles
Výzkumný úkol akce Balt 18

Karel Ouzký mladší
Zpráva o mezinárodním ornitologickém kursu v Biologické stanici Serrahn v NDR 19

Bohumír Novotný
Poslední lokalita tetřívka obecného / Lyrurus tetrix / na Jilemnicku 21

Martin Ptáček a Olga Ptáčková
Strakapoud prostřední / Dendrocopos medius / na Rýcherách 22

Karel Ouzký starší
Proč plení veverka ptačí hnízda 22

RNDr. Petr Miles
Přehled ptáků okroužkovaných v Krkonoších v roce 1977 23

Zdeněk Volf
Ornitologické poměry v Orlických horách 25

BILANCE ČINNOSTI ORNITOLOGICKÉ SEKCE V ROCE 1977 A PLÁN PRÁCE NA PŘÍŠTÍ ROK

V uplynulém roce 1977 se činnost sekce dále rozvíjela a členové sekce se podíleli na řešení četných úkolů Správy Krkonošského národního parku v souvislosti s jejími potřebami.

Skončil pětiletý úkol mapování hnízdního rozšíření ptactva, kterého se zúčastnili zejména členové sekce Grůz, Miles,Novotný,Ouzký,Reitmajer,Zajíček a další. Výsledné hnízdní karty byly odeslány na Ústav krajinné ekologie ČSAV, kde jich bude využito při přípravě atlasu hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR.

Pokračovalo sčítání vodního ptactva na vodních tocích a nádržích, na kterém se podíleli zejména členové Grůz, Ouzký a Novotný.

Společné ochranářské průzkumy význačných a ohrožených lokalit se soustředily na okolí Vrchlabí a Klášterské Lhoty, vždy za aktivní účasti kroužků ochrany přírody.

Značný podíl členů sekce byl při zajišťování akce Balt. 12 členů a čekatelů sekce bylo přímými účastníky odchytových akcí.(Grůz,Hlávka,Janatová,Lampert,Metelka,Prášil,Reitmajer, Stehlík,Tůma,Vávra,Volf a Ing.Weber), přičemž někteří z nich se nemohli uvolnit jinak, než čerpat část své dovolené. Členové sekce se zúčastnili akce Balt především v pozdějších podzimních termínech, kdy již převládalo nepříznivé chladné počasí a bylo při tom nejvíce práce. Především jejich zásluhou byl na základě nepřetržitého vizuálního pozorování zevrubně podchycen průtah ptáků hřebenovým sedlem u Vosecké boudy. Mnoho namáhavé manuální práce vykonali též při druhém pokrytí helgolandské vrše, když prvé krytí bylo zničeno nebývale silnou námrazou a vichřicí.

Členové sekce přispěli podstatnou měrou k vytvoření kolekce ptáků ve voliérách a na rybnících v zámeckém parku, neboť většina zde přítomných druhů ptáků byla jimi odchována či odchycena a zaklecována. Zvlášť velký kus práce vykonali v tomto směru členové Kolář a Novotný. V současné době je

Pokračuje sčítání vodního ptactva na vodních tocích a nádržích, akce Balt, společné ochranářské průzkumy význačných a ohrožených lokalit, trvá zájem o sledování příletu a odletu ptactva. Za závažný úkol lze považovat opravu a další vylepšení helgolandské vrše u Vosecké boudy.

Je nutno usilovat o zkvalitnění kroužkovací činnosti a to i mimo akci Balt. Pozornost bude nutno věnovat především některým horským druhům ptáků, o jejichž migracích je dosud známo většinou jen velmi málo (čečetka zimní, hýl rudý, kos horský, běloořit šedý, bramborníček hnědý, ale i jiřička obecná a pod.). K zabezpečení tohoto cíle bude svolána z řad členů sekce speciální porada kroužkovatelů. Další tři účastníci akce Balt (Lampert, Hlávka, Lněničková) jsou pozváni na zaškolovací kurs kroužkovatelů do Biologické stanice Serrahn v NDR.

Vzhledem k tomu, že Správa Krkonošského národního parku připravuje spolu s výstavbou nových chovných zařízení podstatné rozšíření chovu ptáků v zámeckém parku, bude zřejmě velmi žádoucí pomoc členů sekce i v tomto směru.

Významnou náplní činnosti sekce je práce s mládeží, která se děje především prostřednictvím vedení kroužků mladých ochránců přírody či i chovatelských kroužků. Při této činnosti je žádoucí využít pomoci zkušených pracovníků oddělení výchovy Správy Krkonošského národního parku a vést mládež i k samostatné práci formou jejich účasti na Biologických olympiádách, soutěžích Natura Semper Viva a podobně.

V případě nutnosti budou k zajišťování některých akcí svolávány jednorázové sobotní nebo nedělní brigády. V plánu činnosti ornitologické sekce na letošní rok jsou 2 členské schůze, 2 členské exkurze a 8 výborových schůzí.

Dr. Petr Miles

ZEMŘEL EMIL FLÉGL

Dne 6. VII. 1977 zemřel uprostřed činorodé práce soudruh Emil Flégl (narozen 6. II. 1902), národní správce a později ředitel Krkonošského muzea ve Vrchlabí, který byl též zakladatelem a vedoucím bývalé Přírodovědecké sekce a ornitologického kroužku při Krkonošském muzeu ve Vrchlabí v letech 1953 - 1964.

Celý život s. Emila Flégla byl zasvěcen usilovné osvětové, odborné, organizační a veřejně politické práci, za níž se mu dostalo mnoha ocenění a uznání. Byl příkladem všestranného regionálního pracovníka, i když hlavní sférou jeho zájmu bylo studium historie dělnického hnutí a KSČ v oblasti Krkonoš. Jen v letech 1926 - 1964 publikoval 259 informačních a populárně odborných příspěvků a novinářských článků, z nichž mnohé se týkaly ochrany přírody a různých oborů přírodních věd, zejména zoologie a mineralogie. Tento počet vzrostl do jeho smrti asi na 400.

Přes své mimořádné pracovní zaneprázdnění, vyplývající z všestranných zájmů a zodpovědných stranických a jiných funkcí, si na sklonku svého života našel znovu čas pro ornitologii. Zapojil se do nově vzniklé Oblastní ornitologické sekce při Správě Krkonošského národního parku a zúčastnil se aktivně i poslední výroční členské schůze 15. I. 1977.

Ačkoliv výsledky ornitologické činnosti s. Emila Flégla jsou jen malým zlomkem jeho celoživotní práce, přispěly v oblasti Krkonoš významnou měrou k rozvoji ornitologie.

Ornitologické, zoologické a ochranářské publikace s. E. Flégla:

A. Ornitologické příspěvky

Přátelé ptactva do houfu. - Krkonošský obzor IX, 10: 1939.
Lidé a ptáci v naší přírodě. - Krkonošský obzor IX, 24, 25; 1939.
Alois Radda, známý kroužkovatel ptactva. - Beseda II: 56; 1941.
Polární pokusná stanice na Krkonoši. - Horské prameny II: 22: 1945 - 46.
Živá památka z doby ledové v Krkonoších (Kulík hnědý - Charadrius morinellus L.). - Horské prameny III: 103 - 105; 1947 - 48.

Potáplice severní evropská v Krkonoších. - Horské prameny IV: 160: 1948 - 49.
Tetřev hlušec a kuna lesní. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 1: 1953.
Je kos černý v Krkonoších škodlivý ? - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 1: 1953.
Zdivočelí holubi v Klášterské Lhotě. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 1: 1953.
Vzácné nálezy a úlovky ptáků na Vrchlabsku. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 2: 1953.
Hrdlička balkánská v Podkrkonoší. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 2: 1953.
Mohutný nápor čejek na Krkonoše. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 4: 8: 1953.
Hnízdění čápa černého v Krkonoších. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 4: 1953.
Čáp černý v Hostinném. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 5 - 6: 1953.
Jak hynou naši drobní ptáci. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 4; 1953.
Teplomilná sova černá ve Vrchlabí. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 7 - 8; 1953.
O výrech a piliších. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 7 - 8: 1953.
Ptáci albíni. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš II, 1 - 2: 1954.
Využijeme ptactvo v boji proti škůdcům. - Srp a kladivo VI, 12: 1955.
Chraňme tetřeva hlušce v Krkonoších. - Od pramenů Labe a Úpy I, 1: 1956.
Přátele ptactva do houfu ! - Krkonošská pravda III, 48: 1962.
Špačci v Krkonoších v zimě. - Krkonošská pravda V, 3: 1964.
Kolonie jiřiček na Hříběcí boudě. - Zprávy KRNAP 3; 23 - 24.

B. Ostatní příspěvky zoologické a ochranářské

Významná akce k ochraně horské přírody. - Krkonošský obzor VII, 11, 15: 1937.
Ochrana přírodnin v Krkonoších. - Krkonošský obzor VII, 22: 1937.
Pohroma lesů v Krkonoších. - Horské prameny II: 54 - 56: 1946.
Divoká v Podkrkonoší. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 1; 1953.
Ochrana zámeckého parku ve Vrchlabí. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 2; 1953.
Socialistické včelaření na Vrchlabsku. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 4: 1953.
Kouzelný kout horské přírody volá o pomoc. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 5 - 6; 1953.

Hlemýždí farma v Hořejším Vrchlabí. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 7-8: 1953.
Jak se chytají v Krkonoších blechy. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 7-8: 1953.
Muflon v ovčinci na Rýchorách. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš I, 7-8: 1953.
Hromadná otrava pstruhů kyselinou sírovou na Horním Labi. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš II, 1, 2: 1954.
/uvedený seznam publikací není úplný/

RNDr. Petr Miles

PŘÍRODOVĚDNÉ SOUTĚŽE V KROUŽCÍCH MLADÝCH OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

Činnost v kroužcích ochrany přírody umožňuje členům těchto kroužků i úspěšné zapojení se do přírodovědeckých soutěží organizovaných Pionýrskou organizací Socialistického svazu mládeže. Jde zejména o soutěž "Biologická olympiáda", která již má dlouhou tradici a je určena pro pionýry a žáky základních devítiletých škol. Obdobnou soutěží je "Natura Semper Viva" pro studenty gymnazií a odborných škol.

Podstatnou částí Biologické olympiády je samostatné zpracování písemné práce, ve které soutěžící prokáží své znalosti ze zvoleného úseku biologie. Hodnocena je i jejich celková úroveň praktických i teoretických znalostí v botanice, zoologii a ochraně přírody.

Školní kola soutěže zajišťují ve školách učitelé přírodopisu, okresní a krajská kola příslušné domy pionýrů a mládeže, národní kolo Ústřední dům pionýrů a mládeže spolu s Českou ústřední radou PO SSM.

Z kroužku mladých ochranců přírody při Správě Krkonošského národního parku ve Vrchlabí se Biologické olympiády zúčastnil žák 9. třídy ZDŠ K. Gottwalda ve Vrchlabí Ivan Adam, který se umístil v okresním kole na prvním a v krajském kole na pátém místě. Podstatné části jím předložené

písemné práce jsou uvedeny v následujícím příspěvku.

Blahopřejeme Ivanu Adamovi k dosaženému úspěchu a vyzýváme další členy kroužků mladých ochránců přírody k následování.

Redakce

ZIMNÍ VÝSKYT A JARNÍ PRŮTAH PTÁKŮ V OKOLÍ VRCHLABÍ

V průběhu své víceleté činnosti v kroužku ochrany přírody při Správě Krkonošského národního parku jsem se seznámil s přírodou v okolí Vrchlabí. Postupně jsem svou pozornost zaměřil především na zvířenu a ptactvo a využil jsem možnosti účastnit se Biologických olympiád, konaných na naší škole ve spolupráci se Správou Krkonošského národního parku. Moje první práce, kterou jsem napsal a předložil spolu se svými spolužáky J. Hákem a I. Hlávkou, měla název "Zvířena Krkonoš". Vznikla sepsáním a shrnutím literárních údajů získaných především prostudováním zoologických zpráv v časopise Správy KRNAP "Krkonoše". Takto nabyté znalosti mě pak podnítily k předložení této práce, opírající se již o vlastní pozorování.

C í l a m e t o d i k a

Jako cíl práce jsem si stanovil zjistit druhovou skladbu ptactva ve Vrchlabí a jeho okolí v zimním a časně jarním období a porovnat získané poznatky s dosavadními vědomostmi.

V práci vyhodnocený materiál jsem získával především vlastním pozorováním a při společné činnosti v kroužku mladých ochránců přírody při Správě KRNAP, část mi ho byla sdělena členy ornitologické sekce při Správě KRNAP, s kterými jsem vstoupil v kontakt. Z nich bych chtěl poděkovat především RNDr. P. Milesovi za odborné rady při ornitologických pozorováních a za metodické vedení práce, s. A. Kolářovi, členu ornitologické sekce při Správě KRNAP, a rovněž členům kroužku OP, kteří mně v práci pomáh-

li. Stejně tak jsem za vedení práce a metodickou pomoc zavázán s. učitelce biologie M. Broučkové.

Vlastní pozorování jsem prováděl v menším rozsahu již na jaře 1976 a soustavněji od listopadu 1976 do dubna 1977 na čtyřech lokalitách ve Vrchlabí a v jeho blízkém okolí.

Prvním stanovištěm mi byl zámecký park ve Vrchlabí. Jde o prostor ohraničený kamennou zdí o výměře asi 3 ha. V objektu jsou dva rybníčky a zámek se sídlem MNV a Správy KRNAP. Rozmanitý rostlinný kryt a množství starých doupných stromů zde vytváří pro výskyt ptactva velmi příznivé podmínky.

Za druhé stanoviště jsem si zvolil rybník a jeho okolí v blízkosti vrchlabského letiště. Na jednom z břehů rybníka se nacházejí husté rákosiny.

Výsplachy a koupaliště ve Vrchlabí bylo třetím stanovištěm, na kterém se rovněž nachází bohatý pobřežní porost, tvořený zejména rákosinami a vrbovým křovím.

Čtvrtým stanovištěm mi bylo okolí hospodářských budov / kravína / v osadě Třídomí, směrem z Vrchlabí na Žalý. Pod kravínem je malý rybníček / bývalá kachní farma / a kolem rozsáhlé plochy luk a rumištní vegetace.

Zapisoval jsem ovšem i pozorování mimo tyto lokality, hlavně v lesních porostech.

Jako pomůcky při práci v terénu mi sloužily především dalekohled 7 x 50 a určovací klíč /STRESEMANN: Exkursiosfauna III /. S řadou ptačích druhů jsem se blíže seznámil při odchytech ptáků do ornitologických sítí a jejich kroužkování, prováděných s členy ornitologické sekce při Správě KRNAP.

Zaznamenával jsem i počasí, hlavně teplotu vzduchu a výšku sněhového pokryvu.

P ř e h l e d p o z o r o v a n ý c h d r u h ů
/ uvedeny jen příklady z šedesáti pozorovaných druhů /

2. Kachna divoká - Anas platyrhyncha

Ještě 28. listopadu 1976 jsem jich pozoroval na rybníce u letiště 10; byl již sníh, +2°C. 10. prosince 1976 kroužily 3 kachny divoké nad rybníčkem u kravína / padal sníh, -1°C /. 17. prosince 1976 byl již rybník u letiště zamrzlý, avšak po ledě se procházely 3 exempláře; sněhová pokrývka asi 10 cm, sněžilo, -4°C. První divoké kachny se na jaře 1977 objevily 3. března /mrholilo, +3°C, vál slabý vítr /; na rybníce byl 1 párek a nad rybníkem přeletělo 30-40 kusů. 7. března 1977 přeletělo nad Vrchlabím 150-200 kusů. 24. dubna 1977 jsem spatřil u letiště 4 kachny divoké a 3 exempláře jiných kachen, které jsem nemohl určit. 7. dubna 1977 tam bylo 5 kachen divokých / -9°C /.

42. Pěnkava jikavec - Fringilla montifringilla

První pěnkavy jikavce v počtu šesti kusů jsem pozoroval v zámeckém parku ve Vrchlabí 15. listopadu 1976 / +2°C, obleva /. V zámeckém parku se jednotlivě zdržovaly po celou zimu. Během března 1977 jich většina odlétla, avšak koncem března, kdy nastalo velké ochlazení a napadl nový sníh, jich přilétlo znovu velké hejno. 31. března 1977 jsem jich napočítal asi 1000 kusů. 8. dubna 1977 jsme chytili 10 jikavců do sítí za účelem kroužkování a proměření. V následujících dnech se jejich počet rychle snižoval, ale asi 40 jedinců se zde zdrželo až do 14. dubna.

57. Havran polní - Corvus frugilegus

Každoročně se vyskytují ve velkém množství na konci zimy a počátkem jara na polích u letiště ve Vrchlabí, později však všichni odletí. 1. dubna 1976 jsem pozoroval asi 1000 exemplářů. Letošního roku / 1977 / jsem je spatřil poprvé 29. ledna, kdy jich bylo asi 40. 20. února jich bylo již asi 120-130, 3. března asi 300 a 15. dubna 1977 asi 500.

D i s k u s e

Oproti loňskému roku / 1976 / byla na polích u rybníka u letiště ve Vrchlabí koncentrace některých ptáků, zejména čejek chocholatých a havranů polních, značně menší. Začátkem jara 1976 se zde čejky shromažďovaly v obrovských hejnech, protože přišly nečekaně mrazy se sněhovou pokrývkou a čejky se pravděpodobně

bály přeletět zasněžené hory. Toho roku jich mnoho pomrzlo a uhynulo. Podobně se na polích u rybníka shromažďovalo v r. 1976 podstatně více havranů, kteří se zde živili zbytky z jatek, vyváženými na pole jako hnojivo. Za mírnější zimy letošního roku přeletěli havrani Krkonoše zřejmě již dříve.

Průtah některých ptáků probíhá nepravidelně ve vlnách ve zřetelné závislosti na počasí, např. u pěnkavy jikavce.

Některé druhy ptáků, které od nás odlétají na jih, jsou v zimě zřejmě vystřídány ptáky stejných druhů, kteří k nám přilétají od severu. Patří mezi ně např. hýl obecný, čížek lesní, káně lesní a sýkora koňadra. U posledně jmenovaného druhu je to zvláště markantní a svědčí o tom i výsledky kroužkování / MILES 1970, OUZKÝ a MILES 1974, HLAVATÝ 1953/. V zimě je jich u nás více než v létě. Zpětná hlášení odchycených sýkor koňader k nám přicházejí až ze Sovětského svazu / od Moskvy i severněji /, z Polska apod.

V porovnání s literaturou / HANZÁK 1974, BOUCHNER 1975 / přilétli ptáci do Vrchlabí v době jarního příletu vcelku ve stejnou dobu. Výjimku tvořilo několik špačků, kteří však mohli také přezimovat.

Z á v ě r

Za období březen - duben 1976 a listopad 1976 - duben 1977 jsem v okolí Vrchlabí pozoroval 60 druhů ptáků, z nichž 31 náleželo k druhům s celoročním výskytem, 7 k zimním hostům a 22 k ptákům tažným. Přehled všech zjištěných druhů je vyjádřen v tabulkách I - III.

Pozorovaných druhů je poměrně málo z těchto důvodů: krátká doba pozorování, nedostatek zkušeností a nutnost dokončení práce v polovině dubna / většina tažných ptáků přilétá až po tomto datu /.

Tab. I. Ptáci s celoročním výskytem
sýkora koňadra, sýkora modřinka, sýkora babka, sýkora uhelníček, zvonek zelený, křivka obecná, vrabec domácí vrabec polní, straka obecná, střízlík obecný, kos černý káně lesní, šoupálek dlouhoprstý, poštolka obecná, vrána šedivka, mlynařík dlouhoocasý, puštík obecný, kalous ušatý, králíček obecný, jestřáb lesní, hýl obecný, konopka obecná, hrdlička zahradní, kavka obecná, strnad obecný, bažant obecný, koroptev polní

Tab. II. Zimní hosté
jikavec severní, drozd cvrčala, drozd kvíčala, havran polní, dřemlík tundrový, brkoslav severní, tuhýk šedý

Tab. III. Doba příletu tažných ptáků		
do 15.2.	špaček obecný	
15.2.-29.2.	-	
1.3.-15.3.	čírka modrá kachna divoká lyska černá čejka chochol. racek checht.	pěnkava obecná skřivan polní konipas bílý linduška luční
15.3.- 1.4.	sluka otavní drozd zpěvný drozd brávník	červenka obec. stehlík obecný konipas horský
1.4.- 15.4.	čáp bílý vlaštovka obec. pěvuška modrá budníček menší	strnad rákosní neidentifik. druh bahňáka

Tab. I. Ptáci s celoročním výskytem.

Tab. II. Zimní hosté.

Tab. III. Doba příletu tažných ptáků.

L i t e r a t u r a

HANZÁK J., 1974. Velký obrazový atlas ptáků / 570 stran /.

BOUCHNER M., 1975: Kapesní atlas ptáků / 252 stran /.

HLAVATÝ L., 1953: Přílet tažných ptáků v roce 1953. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš, I: 5.

HLAVATÝ L., 1953: Někteří zimní ptačí hosté. - Přírodovědecké zprávy z Krkonoš, VII - VIII: 5.

KRATOCHVÍL J., BARTOŠ M., 1954: Soustava a jména živočichů /545 stran /.

MILES P., 1968: Výskyt méně obvyklých druhů ptáků a savců na území Krkonošského národního parku a ve Vrchlabí. - Opera corcontica, 5: 251 - 256.

MILES P., 1969: Některé poznatky z vertikálního rozšíření ptactva v Krkonoších. - Živa, 17: 188 - 191.

MILES P., 1969: Výskyt drozda cvrčaly v jarních měsících v Podkrkonoší. - Opera corcontica, 6: 167 - 171.

MILES P., 1971: Fauna Krkonoš 3. Ptáci vod a vlhkých stanovišť. - Krkonoše IV, 3: 14 - 15.

MILES P., 1970: Zpětná hlášení ptáků kroužkovaných v Krkonoších. - Krkonoše III, 2: 16 - 17.

MILES P., 1971: Severští hosté v Krkonoších. - Krkonoše IV, 1: 23.

OUZKÝ K., MILES P., 1974: Sýkory na cestách světem. - Krkonoše VII, 5: 12.

STRESEMANN E., 1970: Exkursionsfauna. Wirbeltiere. / 352 stran /

Ivan Adam
ZDŠ K. Gottwalda
Vrchlabí

VÝSLEDKY SČÍTÁNÍ KACHEN NA LABI

Cílem mezinárodního sčítání vodních ptáků v mimohnízdním období je zjištění jejich celkového početního stavu na vodních tocích a nádržích v jednotlivých měsících a změn, ke kterým dochází v jejich počtu za delší časové období. Na základě znalosti zimovišť a míst zvýšených koncentrací vodního ptactva lze pak usilovat i o zajištění jejich ochrany vyhlašováním významných stanovišť za chráněné lokality.

Mezinárodní sčítání vodních ptáků organizuje International Wildfowl Research Bureau / IWRB / se sídlem v Slimbridge ve Velké Britannii. Československo se této akce účastní od r.1965. Sčítacími termíny jsou neděle v polovině každého měsíce počínaje říjnem a konče dubnem, hlavní termíny jsou v polovině listopadu a v polovině ledna.

Sčítání provádím na úseku Labe od Klášterské Lhoty - most po Prosečné - most pravidelně od r. 1966. Za 12 let jsem zde uskutečnil 57 úplných kontrol, při nichž jsem napočítal celkem 364 kachen divokých (Anas platyrhynchos). Jiné druhy jsem nezastihl.

Úsek Labe, na kterém sčítání provádím, je dlouhý 4 000 m. Levý břeh vybíhá ve stráň převážně jižní expozice porostlou převážně smrkovým lesem, částečně je přítomen i les smíšený s křovinatým podrostem. Pravý břeh je tvořen loukami a poli, úsek necelých 2000 m probíhá obcí Klášterská Lhota. Spád vody má zhruba hodnotu 0,4, celoroční dlouhodobý průměr průtoku vody činí 3,95 m^3/sec., veškerá plocha vodní hladiny dosahuje asi 5 ha.

Celkové výsledky sčítání jsou vyhodnoceny v tab. 1 a obr. 1.

Na výskyt kachen byl nejbohatší rok 1973, kdy jsem jich napočítal celkem 133, dále rok 1974 - 41 exemplářů a rok 1967- 37 exemplářů. Měsíci s nejpočetnějšími výskyty byly leden - 115 kachen / 11,5 exemplářů v průměru na jedno sčítání/, prosinec - 109 / 10,9 /, březen - 40 / 8,0 / a únor - 58 / 5,80 /.

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	Počet kontrol	Celkem kachen	průměrný počet při kontr.
LEDEN	16.1. 3	15.1. 21	13.1. 2	12.1. 0	19.1. 0	11.1. 5	//////	13.1. 38	16.1. 35	//////	15.1. 11	12.1. 0	10	115	11,50
ÚNOR	13.2. 3	12.2. 3	20.2. 4	19.2. 0	19.2. 0	//////	//////	1[illegible].2. 33	15.2. 0	17.2. 4	15.2. 0	14.2. 11	10	58	5,80
BŘEZEN	13.3. 2	13.3. 2	16.3. 23	19.3. 3	//////	//////	//////	//////	//////	//////	//////	14.3. 0	5	40	8,00
DUBEN	17.4. 0	16.4. 0	15.4. 0	//////	//////	13.4. 2	//////	//////	//////	//////	//////	17.4. 3	5	5	1,00
ŘÍJEN	16.10. 0	15.10. 0	//////	//////	//////	19.10. 0	16.10. 0	12.10. 0	14.10. 0	1[illegible].10. 0	20.10. 0	//////	8	0	0,00
LISTOPAD	13.11. 0	12.11. 3	19.11. 10	20.11. 3	//////	//////	13.11. 0	//////	17.11. 0	17.11. 0	14.11. 5	14.11. 7	9	37	4,11
PROSINEC	1[illegible].12. 0	19.12. 0	15.12. 0	15.12. 0	15.12. 5	//////	16.12. 2[illegible]	20.12. 62	14.12. 6	14.12. 0	//////	14.12. 0	10	109	10,90
POČET KONTROL	7	7	6	5	3	3	3	4	5	4	4	6	57	//////	
CELKEM KACHEN	8	37	53	11	5	7	23	133	41	4	16	21	////	364	6,38

Tab. č. 1. Přehled výsledků sčítání kachen na Labi v letech 1966 - 1977.

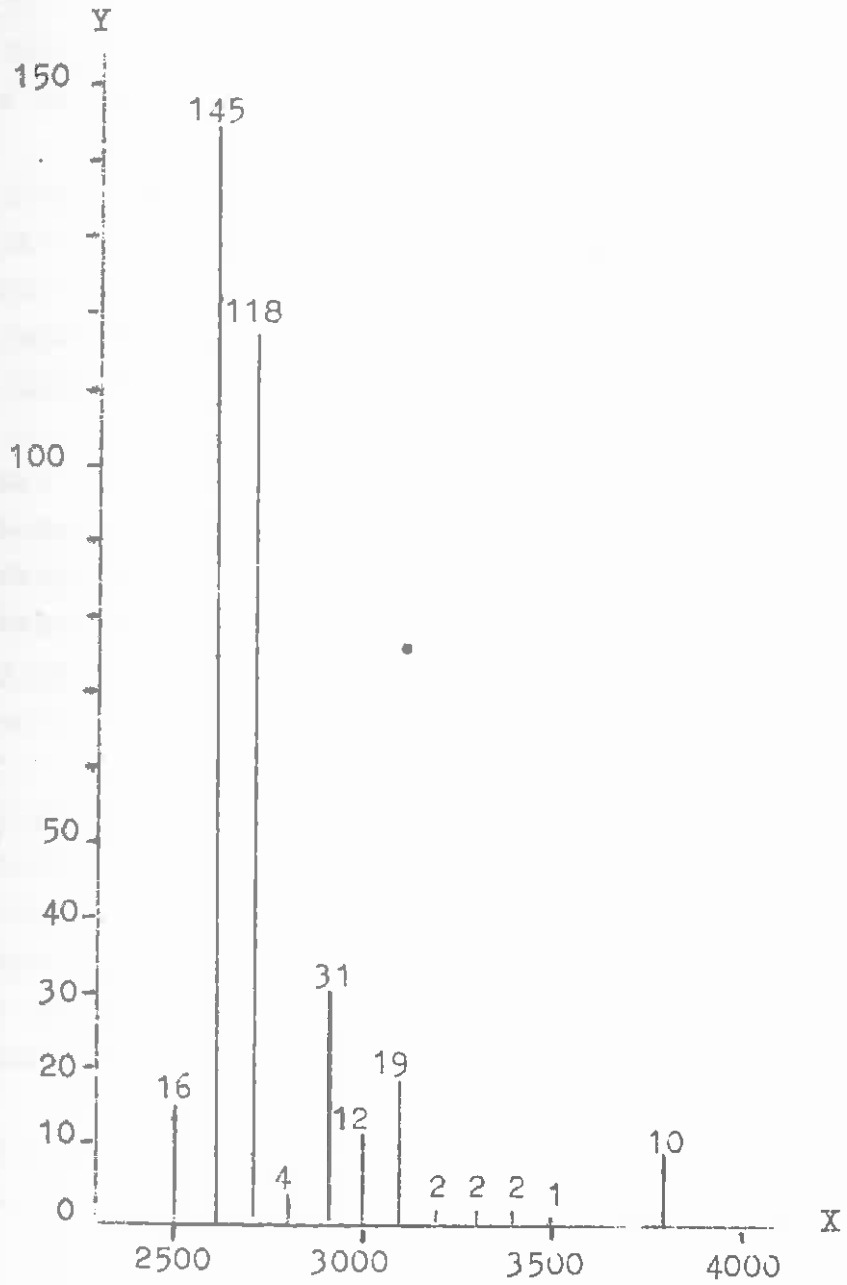

Obr. 1: Výskyt kachny divoké v jednotlivých částech sledovaného toku Labe. Osa X - vzdálenost od počátečního místa sčítání v m, osa Y - celkový počet zjištěných kachen v úsecích po 100 m.

V říjnu jsem ve dny sčítání žádné vodní ptáky nezastihl. Největší počty kachen v jednotlivých kontrolních dnech připadaly na prosinec 1973 - 62 exemplářů, leden 1973 - 38 ex. a na leden 1974 - 35 exemplářů. Výskyt v jednotlivých zimních měsících je zřejmě ve značné míře ovlivněn zamrznutím stojatých vod, kdy dochází k migraci kachen na úseky vodních toků s nezamrzující vodou.

Z celkového počtu 57 kontrol jich bylo z hlediska zjištění výskytu kachen 29 úspěšných a 28 neúspěšných. Celkem jsem při 57 kontrolách zaregistroval v průběhu celého období sčítání 364 kachen divokých, což je v průměru 6,38 kachny na jeden kontrolní den. Na dny, při kterých byly kachny zjištěny, jich připadá průměrně na jednu kontrolu 12,5.

Nejvíce kachen jsem zjistil pod Labskou strání v úseku asi 2500 - 2700 m od místa počátečního sčítání po směru toku Labe / obr. 1 /. Labe zde vytváří přirozený splav, který obvykle ani při silných mrazech nezamrzá a skýtá kachnám dostatek možnosti pohybu po vodní hladině. V ostatních úsecích byly kachny již více rozptýleny. V prostoru obce jsem kachny nepozoroval.

Výskyt kachny divoké v kontrolovaném úseku toku Labe je ovlivněn podmínkami, které v našem krkonošském podhůří existují a odpovídá jim i počet zjištěných jedinců. I když kachna divoká je ve sledované oblasti druhem s nižší frekvencí výskytu, je její výskyt dokumentován dostatečným počtem nálezů v mimohnízdní i hnízdní době. Ve jmenovaném úseku toku Labe jsem prokázal její hnízdění v počtu 1 - 2 párů ročně.

Kachna divoká je významným druhem i po stránce myslivecké a zaslouží si jistě větší péči, než je jí dosud věnována.

Jan Grůz

VÝZKUMNÝ ÚKOL AKCE BALT

Akce Balt se v r. 1977 uskutečnila na území Krkonošského národního parku ve třech termínech: 22. - 25. V. u Vosecké boudy, 16. - 31. VII. u boudy Sokolka na Rýchorách a 19. VIII. až 18. X. znovu u Vosecké boudy.

Při prvé akci se jednalo o výzkum hnízdní populace, druhá umožňovala stanovení vzorku pohnízdní populace a třetí nejdelší si kladla za cíl zjištění časového průběhu podzimního tahu a kvalitativního i kvantitativního zastoupení protahujících ptáků metodou odchytu a vizuálního pozorování.

Výzkum prováděli pracovníci Biologické stanice Serrahn v NDR / v V, VII a jednu pentádu v X / a spolupracovníci Správy Krkonošského národního parku z řad členů Oblastní ornitologické sekce a Čs. ornitologické společnosti, obvykle v počtu 3 - 4 osob. Jednalo se o následující pracovníky: Ing. H. Weber, Ing. H. Prill, K. Weber + 2 z NDR a K. Buřič, L. David, J. Grůz, R. Grund, M. Chudá, J. Hladík, J. Hlávka, J. Horáček, M. Janatová, Dr. J. Korelus, V. Lněničková, B. Makalousová, J. Malina, J. Marek, J. Mlíkovský, J. Prášil, Z. Průchová, K. Reitmajer, J. Sadílek, M. Smrček, P. Stehlík, V. Tůma, V. Vávra a Z. Volf z ČSR. Koordinací výzkumné akce byl pověřen pisatel příspěvku.

Vcelku bylo při všech akcích Balt odchyceno a z větší části proměřeno asi 1450 ptáků ve čtyřiceti pěti druzích / přesnější výsledky budou vyhodnoceny dodatečně - nejde o prostý součet, ale též o vyčlenění zpětných odchytů vlastních a cizích kroužkovanců, což vyžaduje důkladnější rozbor /. Velmi kladně lze hodnotit výsledky získané při akci Balt za pomoci vizuálních pozorování. Tak odhad celkového množství protahujících ptáků v hřebenovém sedle Sviňské kameny - Tvarožník činil ve dnech 2. - 18. X. 77 asi 149 000 ptáků. Podrobnější rozbor průběhu tahu a zastoupení jednotlivých druhů bude předmětem samostatné studie.

Velikou závadu při loňské akci Balt představovalo mimořádně nepříznivé chladné a větrné počasí s častými mlhami a dešťovými i sněhovými přeháňkami, které podstatně ovlivnilo výsledky odchytu v době podzimního tahu. Na závěr podzimní

části akce Balt byl přítomen Dr. J. Kučera, pracovník Parazitologického ústavu ČSAV v Praze, který u odchycených ptáků prováděl parazitologický rozbor. Výsledky své práce přislíbil publikovat ve sborníku vědeckých prací z Krkonoš Opera Corconticа. Rovněž dva ze skupiny studentů Přírodovědecké fakulty UK v Praze přítomných na akci Balt hodlají využít zde získaných poznatků ve svých studentských pracích.

O účast na akci Balt v následujících letech, kdy má probíhat ve větším rozsahu i v jarním období, má kromě dalších pracovníků Parazitologického ústavu ČSAV zájem i Institut hygieny a epidemiologie - čs. chlípková centrála v Praze. Koordinace všech akcí Balt v ČSSR přechází na Ústav pro výzkum obratlovců v Brně a je předpokládáno jejich zařazení zprvu do ústavního a později do státního badatelského plánu.

Dr. Petr Miles

ZPRÁVA O MEZINÁRODNÍM ORNITOLOGICKÉM KURSU V BIOLOGICKÉ STANICI SERRAHN V NDR

V době od 19. IV. do 29. IV. 1977 proběhl v Biologické stanici Serrahn mezinárodní ornitologický kroužkovací kurs, který je každoročně pořádán pro zaškolování účastníků akce Balt. Kursu se zúčastnili kromě mladých německých ornitologů i tři členové ornitologické sekce při Správě KRNAP - Karel Ouzký, strážce KRNAP a vedoucí kroužku mladých ochránců přírody v Klášterské Lhotě, Jiří Jašek, předseda tohoto kroužku a Karel Reitmajer, studující Gymnazia v Trutnově.

Po našem příjezdu jsme byli mile přivítáni ředitelem Biologické stanice Serrahn Ing. H. Weberem a M. Zárubou, který provádí v průběhu kursu výuku a na jeho závěr přezkušování z některých předmětů. Miroslav Záruba je autorem známé příručky Metodika kroužkování a získávání některých dat v ornitologii, která již byla přeložena i do němčiny.

Kurs probíhal v pěkném prostředí, ale za velmi nepříznivého počasí - často pršelo a chvílemi padal i sníh. Jízdné i nocležné nám v rámci spolupráce se Správou Krkonošského národního parku hradila Biologická stanice Serrahn, kde jsme měli zajištěné i stravování. Součástí kursu byly i pravidelné kontroly ornitologických sítí na stanovištích , kde byla prováděna jarní část odchytové akce Balt. Sítě jsme kontrolovali v pravidelných devadesátiminutových intervalech od 6,00 hod. do 20,00 hod. a za deštivého počasí každou půlhodinu.

Pochytali jsme celou řadu druhů ptáků - křivky, budníčky, pěnkavy, jikavce, dlasky, hýly, konopky, strakapoudy, cvrčaly, pěnice, králíčky a mnoho jiných. Podařilo se nám chytit i husu velkou, kterou Kája Reitmajer přinesl s velikou radostí na ornitologickou stanici. Po celou dobu kursu jsme se zdokonalovali ve svých znalostech, jak praktických, tak i teoretických, abychom v závěru úspěšně obstáli při zkouškách, které se konaly v pondělí 25. dubna za účasti německé televize.

Uvádím požadavky zkoušejících, které jsme museli splnit:

1. Určení dvaceti druhů ptáků.
2. Znalost zákonných ochranářských předpisů.
3. Znalost ornitologické literatury.
4. Správná technika držení ptáků a jejich vyjímání ze sítí.
5. Správná technika kroužkování, vážení a měření ptáků.
6. Znalost ošetřování volavců.

Zkoušejícími a přísedícími byli kromě s. M. Záruby a Ing. H. Webera s. Ruthenberg, vedoucí krajského odboru ochrany přírody a další význační pracovníci ochrany přírody v NDR.

Při zkouškách jsme všichni obstáli. Na výbornou byl ohodnocen Karel Reitmajer, já jsem obdržel konečnou známku chvalitebný a Jiří Mašek známku dobrý.

Děkujeme Správě Krkonošského národního parku a Biologické stanici Serrahn za umožnění účasti na tomto pěkném kursu, který všem dalším zájemcům vřele doporučujeme.

Karel Ouzký ml.

POSLEDNÍ LOKALITA TETŘÍVKA OBECNÉHO / LYRURUS TETRIX / NA JILEMNICKU

Na katastru obcí Dolní Štěpanice, Valteřice a Hrabačov se na kopci Pilousek / asi 600 m n. m. / nachází v současné době zřejmě již jedna z posledních lokalit se stálým výskytem tetřívka obecného / Lyrurus tetrix /. V zimě se tetřívci zdržují nejčastěji na jeho jižním svahu, který je typickou podhorskou strání - střídají se zde louky a pastviny s množstvím mezí porostlých trnkou, hlohem, růží šípkovou, jeřábem a pod. Dále jsem tetřívky zjistil na blízkém nově zalesněném kopci Hamrsku, kde se nachází smíšený porost tvořený smrkem, borovicí, břízou, modřínem a lípou o stáří asi dvaceti let s menší rozlohou luk. Také tento biotop se mi jeví pro tetřívky velmi vhodný.

Celkový stav tetřívků se na obou blízkých lokalitách pohybuje v rozmezí 7 - 12 kusů. V zimě 1976 - 77 jich zde bylo 7 / 2 slepice a 5 kohoutů / a navštěvovali nepravidelně bažantí zásyp. Jsou podle mého názoru posledním zbytkem z jejich dříve hojnějších stavů na Jilemnicku a Hornobransku. Letos se bohužel v mladém porostu na Hamrsku vymýtila všechna bříza, což byl jistě do zdejšího biotopu tetřívka vážný zásah. Mám proto oprávněné obavy, aby tohoto krásného ptáka nepostihl stejný osud, jako jeho většího příbuzného tetřeva hlušce, který již ze sledované oblasti zcela vymizel.

Bylo by zajímavé zjistit, kde a v jakém množství se tetřívci v oblasti Krkonoš ještě vyskytují. Bylo by jistě na místě, kdyby se této akce ujali i členové ornitologické sekce při Správě Krkonošského národního parku.

Bohumír Novotný

STRAKAPOUD PROSTŘEDNÍ / DENDROCOPOS MEDIUS / NA RÝCHORÁCH

Ve dnech 8. V. - 21. VIII. 1977 jsme prováděli odchyt ptáků poblíž zotavovny Ozon na Rýchorách v nejvýchodnější části Krkonoš.

Během této doby se nám podařilo okroužkovat 113 ptáků v devatenácti druzích. Nejpočetněji byla zastoupena pěnice hnědokřídlá, Sylvia communis / 32 ex. /, linduška lesní, Anthus trivialis / 24 ex. /, strnad obecný, Emberiza citrinella / 12 ex. / a rehek domácí, Phoenicurus ochruros / 10 ex. /.

Zřejmě nejcennějším kroužkovancem byl 1 ex. strakapouda prostředního / Dendrocopos medius /, kterého jsme okroužkovali 18. VII. 1977. Jeho odchycení je dosti vzácné a dle námi zjištěných údajů dosud k němu na území Krkonošského národního parku nedošlo.

Martin Ptáček a
Olga Ptáčková

PROČ PLENÍ VEVERKA PTAČÍ HNÍZDA ?

V parcích v Novém Bydžově a Ve Vrchlabí jsem častokrát pozoroval ničení ptačích hnízd veverkami. Staří ptáci sice hnízda brání a snaží se veverku zahnat, ale nebývá jim to nic platné a za několik minut bývá dílo zkázy dokonáno.

Zajímalo mne, z jaké příčiny veverky ptačí hnízda ničí. Tvrdí se, že vypíjejí vajíčka a požírají ptačí mláďata / vyžírají jim mozečky a pod. /. Mne však překvapilo, že jsem v mnoha případech nalezl na zemi pod zničenými hnízdy ptačí vajíčka i holátka, což nasvědčovalo skutečnosti, že veverka o ně nejevila zájem. Problému jsem věnoval zvýšenou pozornost a domnívám se, že se mi jej podařilo objasnit.

Veverka neničí ptačí hnízda proto, aby se zmocnila ptačích vajíček či mláďat, ale má zájem o jemnou výstelku ptačích hnízd, kterou vystýlá své vlastní hnízdo. V r. 1976 jsem si svůj názor znovu ověřil, když jsem pozoroval, jak veverka zničila hnízdo pěnkavy a jeho výstelku si odnášela do svého 200 m vzdáleného hnízda. Tuto cestu s hnízdním materiálem v tlamičce absolvovala celkem dvakrát.

Také rozbor hnízd veverek z parků můj názor potvrdil. Jejich hlavní zevní stěna se skládá z větviček, mechu a čerstvého chvojí, vnitřní výstelka je však z jemného materiálu, kterého používají ke stavbě svých hnízd i drobní pěvci. Je však zajímavé, že u lesních veverek jsem obdobnou stavbu vnitřků hnízd pozoroval jen v malé míře.

Karel Ouzký starší

PŘEHLED PTÁKŮ OKROUŽKOVANÝCH V KRKONOŠÍCH V ROCE 1977

1. Pěvuška modrá / Prunella modularis / 199
2. Králíček obecný / Regulus regulus / 153
3. Červenka obecná / Erithacus rubecula / 144
4. Pěnkava obecná / Fringilla coelebs / 119
5. Čečetka zimní / Carduelis flammea / 101
6. Sýkora uhelníček / Parus ater / 95
7. Linduška luční / Anthus pratensis / 86
8. Sýkora koňadra / Parus major / 79
9. Rehek domácí / Phoenicurus ochruros / 76
10. Budníček menší / Phylloscopus collybita / 62
11. Budníček větší / Phylloscopus trochilus / 61
12. Ťuhýk obecný / Lanius collurio / 51
13. Drozd zpěvný / Turdus philomelos / 36
14. Pěnice slavíková / Sylvia communis / 36
15. Čížek lesní / Carduelis spinus / 34
16. Linduška lesní /Anthus trivialis / 32
17. Křivka obecná / Loxia curvirostra / 30
18. Kos černý / Turdus merula / 29
19. Pěnice černohlavá / Sylvia atricapilla / 28
20. Sýkora modřinka / Parus caeruleus / 26
21. Hýl obecný / Pyrrhula pyrrhula / 26
22. Pěnkava jikavec / Fringilla montifringilla / 23
23. Lejsek černohlavý / Ficedula hypoleuca / 21
24. Vrabec polní / Passer montanus / 17
25. Pěnice slavíková / Sylvia borin / 16

26. Kachna divoká / Anas platyrhynchos / 16
27. Sýkora lužní / Parus montanus / 15
28. Sýkora babka / Parus palustris / 14
29. Rehek zahradní / Phoenicurus phoenicurus / 13
30. Strnad obecný / Emberiza citrinella / 13
31. Pěnice pokřovní / Sylvia curruca / 11
32. Králíček ohnivý / Regulus ignicapillus / 11
33. Drozd kvíčala / Turdus pilaris / 10
34. Stehlík obecný / Carduelis carduelis / 10
35. Konipas horský / Motacilla cinerea / 10
36. Brhlík lesní / Sitta europaea / 9
37. Bažant obecný / Phasianus colchicus / 7
38. Linduška horská / Anthus spinoletta / 6
39. Bramborníček hnědý / Saxicola rubetra / 6
40. Šoupálek dlouhoprstý / Certhia familiaris / 6
41. Střízlík obecný / Troglodytes troglodytes / 5
42. Zvonohlík zahradní / Serinus serinus / 5
43. Ledňáček říční / Alcedo atthis / 4
44. Kos horský / Turdus torquatus / 4
45. Sojka obecná / Garrulus glandarius / 4
46. Drozd cvrčala / Turdus iliacus / 3
47. Sýkora parukářka / Parus cristatus / 3
48. Skorec vodní / Cinclus cinclus / 3
49. Rorýs obecný / Apus apus / 3
50. Budníček lesní / Phylloscopus sibilatrix / 3
51. Hýl rudý / Carpodacus erythrinus / 3
52. Strakapoud velký / Dendrocopos major / 3
53. Strnad rákosní / Emberiza schoeniclus / 2
54. Konopka obecná / Carduelis cannabina / 2
55. Straka obecná / Pica pica / 2
56. Konipas bílý / Motacilla alba / 1
57. Modráček obecný / Luscinia svecica / 1
58. Dlask tlustozobý / Coccothraustes coccothraustes/ . 1
59. Strnad zahradní / Emberiza hortulana / 1
60. Lejsek šedý / Muscicapa striata / 1
61. Rákosník zpěvný / Acrocephalus palustris / 1
62. Káně lesní / Buteo buteo / 1
63. Kalous ušatý / Asio otus / 1
64. Krahujec obecný / Accipiter nisus / 1
65. Krutihlav obecný / Jynx torquilla / 1
66. Poštolka obecná / Falco tinnunculus / 1
67. Strakapoud prostřední / Dendrocopos medius / 1

Celkem 1800

Dr. P. Miles

ORNITOLOGICKÉ POMĚRY V ORLICKÝCH HORÁCH

Na stránkách zpravodaje Prunella je možné se dočíst o historii i současném stavu ornitologie v Krkonoších. Pro srovnání bych se rád pokusil podat zprávu i o stavu ornitologického výzkumu jinde, a to v Orlických horách.

Zatímco Krkonoše jsou po ornitologické stránce sledovány již po několik století, náleží Orlické hory vůči nim k územím jen málo zpracovaným a známým. Dosud existující zprávy jsou již většinou zastaralé či jen příliš všeobecné. Z počátku tohoto století shromáždil některé údaje ornitolog Plachetka, další lze nalézt v pojednáních Kinského a Drobaře z třicátých let. V poslední době prováděl průzkum vybraných lokalit Sklenář, jehož práce vyšla tiskem právě v nedávné době / SKLENÁŘ J.: 1977: Ptáci. - Příroda Orlických hor a Podorlicka, 9. 11.: 615 - 633 /. Je to prvý ucelený přehled avifauny Orlických hor, mnohé uvedené údaje však postrádají konkrétní data.

Za účelem odstranění tohoto stavu byla vytvořena pracovní skupina pro výzkum avifauny Orlických hor. Sdružuje ornitology a ostatní zájemce a koordinuje jejich činnost. Jako prvořadý úkol si vytýčila prověřit a dokladovat výskyt některých ptačích druhů, o nichž se dosud bezpečně neví, zda se v Orlických horách vyskytují, i když lze jejich hnízdní výskyt předpokládat. Jsou to např. ořešník kropenatý, kos horský, hýl rudý, čečetka zimní, datlík tříprstý, tetřev hlušec, jeřábek lesní a pod. Mimo to si dala skupina za program i aktivní ochranu ptactva, budování hnízdních budek, umělých hnízd a ochranu hnízdišť méně běžných druhů.

Skupina má prozatím 9 členů a 2 externí spolupracovníky. Je to počet malý, ale i ten může vykonat velký kus užitečné práce. Vítaná je i další spolupráce s ostatními ornitology, hlavně kroužkovateli, kteří do regionu Orlických hor náhodně zavítají. Bylo by velmi vítané, kdyby ornitologové, hlavně Východočeského kraje, zaměřili svoji pozornost právě na Orlické hory a pomohli tak odstranit nedostatky ve znalostech zdejší avifauny.

Orlické hory jsou chráněnou krajinnou oblastí a podle toho je nutné se v nich chovat. Je třeba respektovat návštěvní řád a ostatní zákonná ustanovení. Správa CHKO uvítala spolupráci se skupinou a vychází jí v rámci svých možností vstříc. Kroužkovat ptáky lze ve smyslu vyhlášky MK č. 80/65 a jejích doplňků volně v celé oblasti, mimo označené státní přírodní rezervace. Je však třeba se v přírodě chovat ohleduplně, Orlické hory patří dosud mezi naše území nejméně zasažená lidskou činností, i když v poslední době stoupá i zde civilizační tlak na přírodu a vzrůstá turistický ruch.

Skupina od svého ustanovení v roce 1977 prokázala další šíření čápa černého nálezem nového hnízda ve východní části hor, její členové zaznamenali i výskyt vzácného mandelíka hajního, sněhule severní, čečetky zimní, motáka pilicha a motáka stepního. Pozoruhodný je nález sovy pálené s kroužkem Vogelwarte Hiddensee na Orlickém Záhoří. Dále byly zjištěny zálety běžných, pro hory však netypických druhů, jako lysky černé a pod.

Přes nepoměrně obtížnější podmínky je a bude pokračováno ve zvoleném programu tak, aby se co nejvíce přispělo k poznání avifauny Orlických hor.

Zdeněk Volf

P R U N E L L A

Zpravodaj Oblastní ornitologické sekce
při Správě Krkonošského národního parku ve Vrchlabí

2/ 1977
Ročník III

Vydává Správa Krkonošského národního parku ve Vrchlabí
jako účelový tisk

Povoleno odborem kultury ONV Trutnov pod č. jed. 99/77